

over de aabne Huller og Render, der fandtes i den stærkt brudte Is paa Diskobugten.

Paa Slæderejserne er en „Tok“ eller en Stav, i hvilken et 2 Tommer bredt, skarpt Stykke Jærn er sat fast, et uundværligt Hjælpemiddel. Den anvendes blandt andet til at prøve Isens Brugbarhed, hvor denne er tvivlsom, i det Grønlænderen da gaar foran Slæden og føler sig frem. Naar det gjælder om at komme fra Isen op paa Land, hvor der ved Vandets Stigen og Falden langs Strandkanten har dannet sig en Vold af Is paa en halv Snes Fods Højde, „tøkker“ Grønlænderen Huller i denne Ismur, kryber først selv op og hjælper Resten efter sig.

Grønlændernes tredje Befordringsmiddel, *Umiaken* eller *Konebaaden*, kan ogsaa hjælpe til at skaffe Efterretninger fra Koloni til Koloni; thi den er uundværlig for Grønlænderne paa deres Rejser til deres Sommersteder. Konebaaden ros kun af Kvinder og styres i Reglen af en gammel Mand. De unge Mænd følge i Kajaker og hjælpe imod Strøm og Is, imod pludselige Vindstød og paa mange andre Maader. Derimod vilde en Fanger finde det at være en Fornedrelse, om han selv skulde sætte sig i en Konebaad for at styre eller ro, da der ikke hører saa stor Dygtighed dertil som til at ro Kajaken. Det højeste, han vilde gjøre, skulde da være at tage Røret, naar en overhængende Fare maatte gjøre det yderst nødvendigt.

Naar Grønlænderne om Foraaret i Konebaaden flytte ud til deres Sommersteder, til Teltlivet og Rensjagten, mødes de fra forskellige Kolonier paa de samme Teltpladser, og der rører sig da her et Liv, som man ikke venter at finde i Grønland. En Baad kommer ind, ladet med Fuglææg og Dun, og en anden med Fisk, i en tredje kommer et Par Grønlænderfamilier sejlene, omgivne af Kajaker, medens andre Kajaker bringe feldede Sælhunde ind. Forskjellen mellem Livet om Vinteren i Jordhytterne og Livet om Sommeren i Teltene, imellem Farerne om Vinteren paa Havet og Rensjagten, der ligefrem er

„Sport“ for Grønlænderne, Sammenkomsten med Folk fra andre Steder, alt dette har stor Indflydelse paa Grønlændernes livlige Sind. Saa ere de rigtig oplagte til at fortælle, og Rygterne om alt det mærkværdige, der er sket ved Kolonierne, kunne paa denne Maade naa fra en Koloni til en anden endog længe før, den derom med Posten afsendte Efterretning naar dertil. Men til egentlig Postforsendelse bruges Konebaaden slet ikke, kun Kajaken eller Hundeslæden.

I det foregaaende er der givet en Fremstilling af Maaden, hvorpaa der gaar Post til og fra Grønland, og af Maaden, hvorpaa Posten befordres i selve Landet. Postens Komme her til Danmark sker paa en temmelig umærkelig Maade; naar Postembedsmanden en skjønne Dag i Kjøbenhavns Brevpakker træffer en hel Del Breve, der ere ufrankerede — grønlandske Frimærker findes ikke, da Besørgelsen der oppe sker gratis — men forsynede med et Stempel fra den kgl. grønlandske Handel, da véd han, at der er kommen Post fra Grønland. — At der vil ske synderlige Ændringer i de grønlandske Postforhold, er der ingen Udsigt til; thi selv om der ogsaa kommer til at gaa flere Skibe fra Evropa til Grønland, er dette kun den ene Side af „det grønlandske Postvæsen“. En hyppigere Forbindelse i selve Grønland er der ikke nogen videre Grund til at antage for mulig; thi man maa jo huske, at Befolkningen i hele Landet ikke udgjør mere end 10,000, og en saa ringe Befolkning kan heller ikke gjøre Krav paa en større indbyrdes Forbindelse, end den allerede har. Den danske Styrelse har ved Indrettelsen af det grønlandske Postvæsen vist stor Forstand og Omtanke; thi den har brugt de forhaandenværende Hjælpemidler og derved uddannet et System, som arbejder sikkert og paaideligt. Den fortjener derfor ogsaa den største Paa-skjønnelse derfor, og særlig fra dem, der ønske, at det naive, grønlandske Folk maa delagtiggjøres i de civiliserede Folks Goder.

Nysibirien,

af P. Lauridsen, Lærer.

Nysibirien har i de senere Aar gjentagne Gange været sat som Maal for europæiske Polargranskninger, uden at det dog endnu er lykkedes at naa dette Maal. 1871 skulde saaledes Baron v. *Heuglin* og Kaptajn *Melson* paa Damp-

skibet „*Germania*“ have søgt at sejle over det sibiriske Polarhav til Jeniseis Munding og derfra til den nysibiriske Oflok; men det vanskelige Isaar og Skibets ringe Dampkraft hindrede dem i at trænge igjennem Stræderne ved

Novaja-Semlja*) Den østrigske Polarexpedition under *Weyprecht* og *Payer* 1872 havde ligeledes paa sin vidtløftige Plan indskrevet Undersøgelser i det nysibiriske Havomraade; men, som man véd, naaede Expeditionen heller ikke østen for Novaja-Semlja**). Nysibirien har saaledes ikke til Dato været gjæstet af nogen vesteuropæisk Gransker. Da imidlertid disse Øers geologiske Bygning, deres mærkværdige og udtømmelige Skatte paa Mammuttænder og andre fossile Dyrrester, deres „Træbjærge“, Havets interessante og vigtige Strøm- og Isforhold o. s. v. ville afgive en rig Mark for en vel udrustet videnskabelig Expedition, og da en nøjere Undersøgelse af det sibiriske Ishavs midterste Dele er af den yderste Vigtighed for Polargranskninger i det hele, har det vakt almindelig Opmærksomhed, at *Nordenskiöld* i Aaret 1883 agter at foretage en Expedition til Øerne, og vi skulle derfor i de følgende Linjer, for saa vidt de svage Kilder, hvoraf man kan øse, tillade det, søge at orientere Tidsskriftets Læsere med Hensyn til Nysibiriens Opdagelseshistorie og Beskrivelse, saaledes som denne kjendes fra ældre russiske Besøg. Ethvert Skridt af den store svenske Polarfarer kan, særlig i de nordiske Lande, ikke andet end opvække store Forventninger.

Nysibirien er en Flok af 9—10 større og mindre Øer, der ligge uden for Janas og Indigirkas Munding, og de strække sig omtrent fra 135—150° ø. f. Gr. Deres nordligste Spids rager lidt ud over den 76de Breddegrad, de strække sig altsaa ikke saa langt ud i Polarhavet som Novaja-Semlja, og deres Nordspids ligger omtrent paa samme Bredde som Spitzbergens Sydspids. I det sidste hundrede Aar have de ikke været beboede; men der er meget, som tyder hen paa, at de i en tidligere Tid, i hvert Fald periodisk, ere blevne gjæstede af sibiriske Nomadestammer.

Efter at *Kosakkerne* 1636—40***) havde indtaget Landene omkring Janas og Indigirkas Munding, hørte de løse Fortællinger om, at der uden for det hellige Forbjerg, *Sviatoj Nos*, paa Sibiriens Nordkyst, laa en stor Ø, og rimeligvis have de ogsaa allerede i det 17de Aarhundrede opdaget den nysibiriske Øflok, da man 1811 har fundet en Grav og et Kors med russisk Indskrift der oppe. Men, som det saa tit er gaaet i Sibirien, deres Opdagelse har ikke faaet nogen geografisk Betydning, fordi Efterretningen derom næppe nok er naaet til Rusland, endsige til Vestevropa; ligesom Bering maatte gjøre Desjnefs Opdagelser om igjen, saaledes har man ogsaa

været nødt til at foretage en Række nye Undersøgelsesrejser til Nysibirien. Paa den store nordiske Expeditions Tid (1733—43), da vore Landsmænd Peter Lassinius, Vitus Bering og Morten Spangenberg undersøgte det nordøstlige Asien mellem Lenas Munding og Japan, var Nysibirien aldeles ukjendt og først efter 1760 indløb de første mere sikre og paalidelige Underretninger derom til Evropa. De lokkende Fortællinger om uhyre Rigdomme paa Mammuttænder, som de ukjendte Øer nord for det hellige Forbjerg skulde indeholde, bevægede 1759 eller 1760 Jakuten *Emerikam* til at gjøre en Rejse ud i Polarhavet, og efter at have tilbagelagt 10 geogr. Mile naaede han den sydligste af Øerne. Han forfulgte dog ikke sin Opdagelse videre, og Øerne gik atter i Glemmebogen*) Men i Marts 1770 hændte det, at en Kjøbmand *Lacchow* i Forretningsanliggender opholdt sig ved det hellige Forbjerg, og her blev han Øjevidne til et Optrin, der i høj Grad vakte hans Opmærksomhed. En Hjord af vilde Rener søgte nord fra over Isen til det sibiriske Fastland; de maatte altsaa komme fra nordligere ukjendte Landstrækninger, og da *Lacchow* rimeligvis ogsaa havde hørt om Emerikams Togt, besluttede han personlig at undersøge Forholdene nøjere. I Førstningen af April rejste han med Hundeslæder ud over Ishavet, stadig følgende Rensdyrsporene i ret Nord. Efter 9 Miles Rejse kom han til den nærmestliggende Ø, der endnu bærer hans Navn, *Lacchowøen*, og efter at have overnattet paa denne, naaede han 2 Mile derfra den anden og mindre Ø *Maloj*, men blev i dennes Nærhed af vældige „Torosser“ (Ismasser) tvungen til at vende om uden at kunne forfølge Rensdyrsporene, der fortsattes videre frem. Da *Lacchow* indsendte en Beretning om sin Opdagelse til Regeringen, tillod denne, at Øerne fik hans Navn, og den gav ham desuden Æneret paa det nyopdagede Lands Jagtudbytte og dets store Rigdomme paa Mammutter og andre fossile Dyrelevninger. I Sommeren 1773 sejlede *Lacchow* i en stor Robaad atter ud i Polarhavet for at forfølge sin Opdagelse videre, og fra *Malojøen* saa han i ikke lang Afstand en ny Kyst, som han snart naaede. Det var den saakaldte *Kjedelø*, *Kotelnoj*, den største af de nysibiriske Øer. Dens sydlige Kyster vare dækkede med Drivtømmer og gennemfurede af Bjærgstrømme, der kom fra lave Bjærgpartier i det Indre. Videre naaede Opdagelserne ikke i det 18de Aarhundrede. Paa de alt opdagede Øer forefandt *Lacchow* saa rigelige Mængder af fossilt Elfenben og af Pelsdyr, at han ikke fortsatte Opdagelserne videre; 1773—74 overvintrede han paa den sydligste Ø,

*) Petermanns Mitheilungen. 1871. S. 336.

**) Petermanns Mitheilungen. 1872. S. 146.

***) *Peschel*. Geschichte der Erdkunde. S. 305.

*) *Ferd. v. Wrangell*. Reise längs der Nordküste Sibiriens. Berlin. 1839. S. 79.

hvor han byggede en Vinterhytte og Magasiner; igjennem en lang Aarrække fortsatte han sine Sommertog, og han blev en rig Mand ved sin indbringende Handel med Mammuttænder.*)

Lacchows Held foranledigede Regeringen til i Aaret 1775 at afsende en Landmaaler til Øerne; men uagtet denne gjorde tre forskjellige Farter til dem, udrettede han ikke noget synderligt. I Førstningen af vort Aarhundrede, da Lacchows Privilegium var gaaet over paa andre Hænder, opdagedes den lille Søjle, Stolbovoj, vesten for Kjedeløen, dernæst Thaddæusøen, østen for denne, og endelig 1806, helt østen for den alt kjendte Øflok, en temmelig langstrakt Kyst, der antydede et stort Landomraade, og derfor fik Navnet *Nysibirien*. Dette Navn er senere, skjønt urigtig, blevet overført paa hele Øflokken**). Regeringen troede nu, at man her stod lige over for et stort Polarland, og da den fra det fundne Udgangspunkt ventede at kunne gjøre nye og vigtige Opdagelser og da Guvernementet i Tobolsk overhængtes af Ansøgninger om Tilladelse til at udbytte Øernes store Rigdomme paa fossile Dyr, besluttede Rigskansleren Grev *Nikolai Rumænsof* paa egen Regning at iværksætte en videnskabelig Undersøgelse og Opmaalning af hele det nyopdagede Landomraade***). Til Leder for denne Expedition udnævntes Titulærraad *Hedenstrøm*, Embedsmand i Irkutsk, og han ledsagedes af en Landmaaler *Tschenizyn* samt en Jæger og Mammutsamler *Sannikow*, Borger i Byen Ustjansk. Des værre fattedes der denne Expedition tilstrækkelig videnskabelig Fagdannelse, og den var alt for mangelfuldt udrustet til paa en tilfredsstillende Maade at kunne løse sin Opgave. Hedenstrøm havde ingen naturhistoriske Kundskaber, og hans Instrumenter vare kun en Oktant, et gammelt Astrolabium, der ikke kunde bruges ved Breddebestemmelserne, og et almindeligt Skibskompass†). Hans Grademaalinger have derfor vist sig højst ufuldkomne, ligesom hans naturhistoriske Gisninger ere temmelig fantastiske. Imidlertid ere hans Efterretninger de mest detaljerede og indtrængende, vi have, og selv Expeditionens Arbejde blev foretaget med russisk Udholdenhed; hans Undersøgelser fortjene derfor nogen Omtale.

Efter lange og møjsommelige Forberedelser gik Hedenstrøm i Foraaret 1809 med sine to Medhjælpere til Værket. Med Hundeslæder kjørte han fra Ustjansk over

Lacchowøen til Thaddæusøen, hvorfra Landmaaleren begyndte at undersøge dennes og de mere vestlig beliggende Øers Kyster, Sannikow opmaalte Sundene imellem dem og Hedenstrøm selv tog over til Nysibirien, der efter den første Opdagels Opgivelse skulde ligge 25 Mile imod Øst, en Afstand, der dog viste sig kun at være 8 Mile. Han opmaalte Sydkysten af Landet i en Strækning af omtrent 30 Mile, og da han endnu nærrede den Overtydning, at dette kun var en lille Del af et stort, ukjendt Polarland, og da han ikke kunde blive paa Øen, indtil Isen i Sommertiden brød op, vendte han tilbage til Ustjansk for paa det grundigste at forberede det næste Aars Kampagne. Medens hans Ledsagere byggede Vinterhytter og Magasiner paa Øerne, tænkte han paa, i det følgende Foraar, at indføre Rensdyr, ja! selv Heste som Trækdyr ved Expeditionens Maalinger; men Sannikows Skildringer fra hans Sommerophold overtydede ham snart om det umulige i denne Plan. Sommeren havde været overordentlig kold, paa mange Steder var Sneen slet ikke smeltet, Sannikow havde ikke opdaget et Græsstraa, og Vandløbene brøde kun højst ufuldstændig op.

Hedenstrøm tilbragte Vinteren ved Ishavets Kyster, nogle Mile østen for det hellige Forbjerg. Han og hans Ledsagere sysselsatte sig med Opmaalinger langs Polarhavets Kyster og med andre videnskabelige Jagttagelser. „Tiden gik fortrinlig for dem“, siger han, „hurtigere end for mange, der tilbringe den, omgivne af de store Byers larmende Adspredelser“. Men Vinternatten var to Maaned lang; „denne gjør Luften ret mærkelig tæt, tung og usund“, og Skjorbugen meldte sig. Ved kraftige Bevægelser i fri Luft og ved friske Levnedsmidler lykkedes det dem dog at overvinde denne farlige Fjende, og den 2den Marts 1810 stode de med 29 Hundeslæder, der vare skaffede til Veje fra Omegnen af Indigirka, færdige til Opbrud. Rejsen over Polarhavet var yderst møjsommelig, dels fordi den gik hen over spidse og takkede Ismasser, og dels fordi Hundeforspandene ikke vare tilkjørte. Hedenstrøm fortsatte sit Opmaalingsarbejde imod Øst paa Nysibirien og naaede den 16de Marts Landets østligste Punkt. Samtidig havde Sannikow kjørt i ret Nord tværs igjennem Øen og der, efter at have tilbagelagt en halv Snes Mile, ligeledes mødt Havet. Det viste sig saaledes, at Nysibirien var en Ø af ringe Udstrækning. Hedenstrøm og Sannikow mente imidlertid begge, uafhængige af hinanden, at have set en Kyst langt ude i Havet imod Nordøst, og Hedenstrøm besluttede derfor ved en Slæderejse nærmere at undersøge dette. — „Den Vej, vi tilbagelagde“*), siger han, „var yderst møjsommelig,

*) Bulletin d. l'Académie impériale d. sciences de St.-Petersbourg. Tom. X. S. 251.

**) Wrangell. l. c. S. 98. Bullet. d. L'Acad. Tom. X. S. 251. Hedenstrøm siger — dog uden Ret — at han er Nysibiens Opdager.

***) Wrangell. l. c. S. 99.

†) Bulletin d. l'Acad. Tom. X. S. 254.

*) Wrangell. l. c. S. 101.

men al Møje og Fare glemtes, da vi i min Kikkert opdagede det forhen i den store Afstand kun anede Land, som nu viste sig for os som en hvidagtig Klippekyt, der var gennemfuret af en Mængde Bække. Snart opdagede vi ogsaa, at den foranliggende Kyst dannede en vidtstrakt Bue, der båg ved os syntes at forene sig med Nysibirien. Vor Glæde over Opdagelsen var stor, men — næste Morgen svandt den aldeles! Det formentlige Land var nemlig ikke andet end en Række uhyre Ismasser fra 15 indtil endnu flere Favnes Højde, der stode i en Fjerdingvejs Afstand fra hverandre.“ Uden at blive modløs ved dette skuffede Haab, vendte Hedenstrøm tilbage til Nysibirien, forsynede sig med Brændsel til 14 Dage og tiltraadte den 24de Marts en ny Rejse i østlig Retning. Høje og tætstaaende Torosser vanskeliggjorde dog Farten i den Grad, at han i 4 Dage kun tilbagelagde 9 Mile, og „til vor største Forbavselse,“ siger han, „saa vi her pludselig i en Afstand af en halv Mil fuldstændig aabent Vand, hvorpaa der drev Isflager omkring. Senere har jeg overtydet mig om, at dette var en uhyre Polynje (Vaage i Isen), der strakte sig fra Nysibirien til hen imod Bjørneøerne, og altsaa havde en Udstrækning af over 50 Mile.“

Imidlertid var Regeringens Interesse kølnet, da Undersøgelserne havde godtgjort, at Øerne kun vare forholdsvis smaa, og Foretagendet havde desuden trykket de indfødte Stammer langs Polarhavet haardt og kostet meget; af disse Grunde blev Hedenstrøm fritaget for en tredje For-aarsrejse til Øerne, og Opmaalingerne fortsattes nu alene af hans to Ledsagere.

Efter Hedenstrøm hvilede de russiske Polargranskninger til 1821. I dette Aar afsendtes de to Flaadeløjtuanter (senere Admiraler) *Anjou* og *Wrangell* henholdsvis til Nysibirien og Kolymafoden for at fuldføre disse Egenes nøjagtige Kaartlægning. *Anjou* forbandt trigonometrisk de nysibiriske Øer med Fastlandet, foretog vidtstrakte Slæderejser paa Polarhavet og naaede den højeste Breddegrad, hvortil man nogen Sinde er kommet i disse Farvande, i det han fra Kjedeløen kjørte ud over Isen til 76° 35' n. Br.*); men den tynde Is tvang ham her til at vende om, hvorfor man ogsaa paa *Wrangells* Kaart over det sibiriske Polarhav vil finde Opgivelsen: „Aabent Vand med Drivis“ paa 76° 5' n. Br. 320° 0' til 322° 5' ø. f. Paris**). Fra forskjellige andre Udgangspunkter foretog han en Række Slædefarter imod Nord; men allerede saa tidlig paa Aaret som midt i Marts standsedes han af aabent Vand eller af Tyndis, han

iagttog desuden hyppig Taage over Isen, og han kom derved til det Udslag, at alle Anstrængelser for at arbejde sig hen over Isen i nogen større Afstand fra Land vilde vise sig umulige paa Grund af dennes svage Beskaffenhed eller paa Grund af Polynjer, der allerede findes i faa Miles Afstand fra Kysten*). Og i denne Henseende stemme hans Udtalelser overens med Hedenstrøm, der siger, at paa Nysibiriens Nordkyst gaar Isen kun 3 Mile ud fra Land, hvorpaa der følger et aabent og isfrit Hav**). *Anjou* er den sidste Gransker, der har gjaestet de nysibiriske Øer.

Den nysibiriske Øflod har et Fladeindhold af 400 □ Mile***). Den omgives af vidtstrakte Grunde, og Polarhavet har i dens Nærhed kun en Dybde af 13 til 21 Favne, der for øvrigt synes at være det almindelige i det sibiriske Ishav; kun paa et eneste Punkt fandt *Anjou* en noget større Dybde, nemlig 150 Favne.

Øernes nuværende Dyre- og Planteverden frembyder ikke noget mærkeligt; men saa meget rigere ere Øerne paa undergaaede Dyre- og Planterevninger. Paa Øen Nysibiriens Sydkyst opdagede Hedenstrøm en Klint, der dannes af store vandrette Lag af Sandsten og bituminøse Træstammer, som ere hobede op over hinanden i et Par hundrede Fods Højde.

Paa Overfladen af dette „Træbjærg“ fandt han overalt forstenede Trækul, der vare dækkede med et hvidt, askelignende Æmne, som saa saa skuffende ud, at han søgte at blæse det bort, før han opdagede, at ogsaa dette var Sten og næppe nok kunde fjærnes med Kniven. Paa Toppen af Klinten stode de bituminøse Træstammer lodret, de vare splintrede i Spidsen og bøjede imod hinanden, saa at det Hele lignede en ødelagt Dæmning†). *Anjou*, der ogsaa kom til denne Del af Kysten, opgiver Klintens Længde til en halv Mil, og han siger, at Træstammer i Hobe paa 50 Stykker laa vandret, men temmelig uregleret indlejrede i Sandstenen. Den tykkeste Stamme var omtrent 6 Tommer i Tværmaal; Veddet var skjørt og ikke meget haardt, det var sort og havde en mat Glans; naar man kastede det paa Ilden, glødede det svagt og udviklede en harpixagtig Lugt ††). De forstenede Trækul og det hvide Overtræk kunne visselig lede Tanken hen paa

*) Cl. Markham. The Threshold of the unknown Region. London. 1873. S. 235.

**) Ermann. Archiv. 24ter Bd. S. 143.

***) *Behm* u. *Wayner*. Die Bevölkerung der Erde. VI. Ergänzungsheft zu Petermanns Mittheilungen Nr. 62. 1880.

†) Ermann. Archiv. 24ter Bd. S. 145.

††) Wrangel. I. c. S. 103.

*) Peschel. I. c.

**) Ermann. Archiv für Kunde Rusland. 11ter Bd. S. 93.

en Sammenligning med de ravsførende Brunkulslag, der findes paa Kamtsjatkas Vestkyst, ved Jenisejs Munding og paa den alëutiske Vulkankjæde; men paa den anden Side have vi saa sikre Beskrivelser af Trælevninger, der sammen med Knokler af firføddede Dyr, i Særdeleshed Tykhude, findes aflejrede i de samme Egnes diluviale Lag, at de nysibiriske Træbjærges tertiære Oprindelse endnu maa regnes for tvivlsom og næppe er mere rimelig end en diluvial Tilblivelsesmaade. I Lenadalens opslemmede Jordbund findes der saaledes 100—500 Fod under Overfladen store Lag af Grene, Rødder og Blade af Birk og Vidje; under Tundraen mellem Lena og Indgirkra træffer man paa saa vældige Lag af undersøiske Skove, at Jakugirerne udelukkende hente deres Brændsel derfra, og langs det øst-sibiriske Polarhavs Kyster, en halv Snos Mile nord for den nuværende Trægrænse, findes der paa flere Steder ved Kysten skiftende Lag af Jord, Is, Trærødder og Mammutlevninger. En dygtig Geolog vil derfor i de nordsibiriske Egne og i Særdeleshed paa Nysibirien finde en vid og frugtbar Mark for sine Undersøgelser og være i Stand til paa alle Punkter at rette vor Viden, der væsentlig støtter sig paa uvidenskabelige Jagttagelser. — Efter al Rimelighed ere Øernes fossile Dyrelevninger endnu interessantere. Over hele Sibirien, baade ved Havets Kyster og ved Flodernes Bredder findes der, som man véd, Knokler og Skeletter, ja! til sine Tider helt godt bevarede Exemplarer af flere af Forverdenens store tykhudede Pattedyr. I Sydsibirien ere disse Levninger nu mere sjældne, vel sagtens paa Grund af den stærke Eftersøgen; men i det nordlige Sibirien er Indsamlingen stadig meget lønnende. Strahlenberg, Pallas, Hedenstrøm, Wrangel og Middendorf tale alle med Forundring om de Skatte, der uafbrudt drages frem af Jordens Skjød, og den sidste Gransker regner den Mængde fossilt Elfenben, der aarlig kommer i Handelen fra Sibirien, til 40,000 Pd.*), et Overslag, der dog vist nok af Frygt for Overdrivelse er meget for lavt. I Aarene 1825—31 førtes der nemlig alene til Jakutsk 50,000 Pd., og i enkelte Aar endogsaa over 60,000 Pd. fossilt Elfenben. En meget stor Del af dette Elfenben kommer fra Nysibirien. Men da Mammuttænderne i de nordligste Egne og især paa Øerne ere forholdsvis smaa og i Almindelighed kun veje 120 Pd. Stykket imod 4—500 Pd. længere syd paa, hidrører det aarlige Kvantum fra 150 til 200 Exemplarer af dette vældige Dyr. Og naar man nu overvejer, at denne Handel er gaaet uafbrudt for sig igjennem Aarhundreder, maa man undres over den umaadelige Skare af Mammuter, som her en-

*) A. Middendorf. Reise im Norden- und Osten v. Sibirien. IV. S. 270.

gang ere gaaede til Grunde.^{*)} Hertil kommer fremdeles, at allerede *Theofrast*, Alexander den stores samtidige, i sin Bog om Stenene omtaler det fossile Elfenben, og at Sinologen *Klaproth* har eftervist**), at Kineserne fem hundrede Aar før vor Tidsregning kjendte Mammut-elfanten, som de antog for at være et under Jordens Overflade levende Dyr, og at det i senere kinesiske Skrifter sikkert er udtalt, at Kineserne fik det fossile Elfenben fra det høje Norden, hvor disse Dyr forekom helt op til Ishavet. Handelen med Mammuttænder synes altsaa at være fortsat, ikke alene gjennem Aarhundreder, men ogsaa igjennem Aartusender.

Paa de nysibiriske Øer forekomme Mammutlevningerne næsten overalt. Lacchowgen synes udelukkende at dannes af Sand, Is og fossile Knokler, i Særdeleshed af Mammut. Allerede paa Hedenstrøms Tid havde Jægerne i to Menneskealdre gjort stadige og rige Fund paa en eneste Sandbanke ved Øens Vestside, der ved Østenvind lægges tør og da altid er dækket med Stødtænder, som ere opskyllede af Havet, og dette Forhold vedvarer endnu. Ved en Indsø med høje Skrænter i det Indre af Øen blottes hyppig ved Jordskred, naar Solen har optøet Grundisen, hele Masser af godt vedligeholdt, snehvidt Elfenben, Mammutknokler, Rhinoceros- og svære Bøffel-skeletter (maaske Moskusoxer***). Paa de nordlige Øer findes en tilsvarende Rigdom. Hedenstrøm siger, at han blot paa en Strækning af en halv Fjerdingvejs Længde ofte har set indtil 10 Mammuttænder rage frem af Jorden, og han mener, at man under Jordoverfladen som oftest endnu vil finde selve Dyret eller dets Skelet, da Jægerne kun bryde sig om Tænderne. I Aaret 1821 samlede en eneste Jæger paa Nysibirien 20,000 Pd. Elfenben, og det uagtet Sannikow i Aaret 1809 havde samlet 10,000 Pd., og Indsamlingen havde været fortsat i Mellemtiden. Hedenstrøm skaffede sig ogsaa en Gang en hel Sæk fuld af frossen Mammutmarv, der ved at optøs gjennemtrak Lærredet med Fedt†); *Pallas* siger ogsaa, at Elfenbenet er saa frisk og hvidt, som om det var bragt lige fra Afrika ††). — I det hele taget synes der paa de nysibiriske Øer at være aflejret uhyre Levninger af Skove og af Dyr, der ere gaaede til Grunde paa samme Tid. De vældige Skeletter

*) Bulletin d. l'Acad. Tom. X. — Vi henvise ellers Læserne om videre Oplysninger til v. Baers interessante, her ofte brugte Afhandling i Akademiets Bulletin.

**) Mem. d. l'Acad. d. St.-Petersb. 5me Série. Tome V.

***) Bulletin de l'Acad. Tome X S. 253. Wrangell. l. c. Ermann. Archiv. 24ter Bd.

†) Ermann. Archiv. 11ter Bd. S. 103.

††) Neue nordische Beiträge. 3ter Bd. 1796.

af det diluviale Næshorn (*Rhinoceros tychorrhinus*), der har givet Hedenstrøm Anledning til de mest fantastiske Slutninger og endogsaa mindet ham om Fuglen Rok*), er blevene videnskabelig undersøgte; dette kan derimod ikke siges om en stor Hjorteart, der rimeligvis er *Cervus primigenius* Kaup, og endnu mindre om de uhyre Skeletmasser af Heste, Oxer og Faar, som Sannikow vil have fundet paa Kjedeløen, og hvoraf han slutter, at hele store Hjorde af vore nuværende Husdyr en Gang ere gaaede til Grunde her.

„Des værre“ — siger *v. Baer****) — „ere disse Øer aldrig blevene gjæstede af nogen Naturgransker, og man kan derfor ikke vide, hvad der virkelig er blevet fundet. Tilhøre Hornkvægsskeletterne Moskusoksen eller maaske en uddød Art? Er det Resten af det sibiriske Bjærgfaar eller af Argalifaaret, der findes paa Øerne, og høre de fundne „Hestehoveder“ virkelig til en Hest eller foreligger der en Forveksling med Næshornet? Hvor ønskeligt vilde det derfor være, om en yngre Naturgransker besluttede sig til at foretage den dristige Rejse til

*) Ermann. Archiv. 24ter Bd. 141.

**) Bulletin d. l'Acad. Tome X. S. 254.

denne Øflokk. Vore Jægere drømme ligesom fordem Spanierne om et Eldorado og om et Lykkens og et Rigdommens Land; kun dreje deres Fantasier sig mindre om Guld og Sølv end om fossilt Elfenben og om et lykkeligere Vejrlag. Jo vanskeligere det er at naa en Øflokk, des mere Krav har den paa at være dette lykkelige Land eller i det mindste paa at have været det. Kun af en Naturgransker vil man kunne erfare, hvad det har været for Dyr, hvis fossile Levninger nu forefindes paa Øerne.“

I disse Linjer have vi kortelig antydnet nogle af de Opgaver, som en Expedition til det nysibiriske Havomraade vil have at løse. Den dygtige Stab af Videnskabsmænd, som vort Broderland har uddannet ved en Række af arktiske Foretagender, vil sikkerlig paa Nysibirien gjøre en rig og interessant Høst; Nordenskiöld selv vil i dette nye arktiske Omraade foretage Undersøgelser af den største Vigtighed for Efterverdenen, og hans Expedition til Nysibirien 1883 turde derfor blive en af de mest oplysende, som denne udmærkede Polarfarer hittil har udført.

Endnu et Ord om Vartov Kilde,

af **P. M. Stolpe**, Fuldmægtig i Finansministeriet.

Der er vel næppe nogen Tvivl om, at *Holbergs* Komedie „Kilderejsen“ mere end de fleste af hans andre Stykker har en stærk lokal Farve. Den har maaske mere interesseret sit første Publikum ved sin Tilknytning til en stærkt udpræget københavnsk Folkeskik, der livagtig førtes Tilskuerne for Øje, end ved sin meget let slyngede og rent konventionelt anlagte Intrige. Det forstaas af sig selv, at det Forhold, der danner Komediens Underbygning, maa antages fremstillet med en saadan Korrekthed, at Tilskuerne ikke et Øjeblik have kunnet være i Tvivl om, hvortil Forfatteren ved enhver nok saa lille Antydning har sigtet; enhver Tilskuer fra Parterre til Galleri maa i det Øjeblik, da „Kilden“ nævnes, strax have været inde i Situationen og have været paa det rene med, hvad det var for en Kilde, hvis bølgende Folkeliv føres frem for hans Blikke i Mellemspillet. Kun da kunde man til Fulde have Nydelsen af at se ind ad

sine „egne Vinduer“. Man faar at vide, at det er en Kilde lidt uden for Byen, hvortil Københavnerne „i gamle Dage“ hver St. Hans Aften havde valfartet „af Devotion“ i Tro paa Vandets mystisk helbredende Kraft og som endnu „gamle Folk her i Byen“ besøgte af Overtro; men som dog nu i det væsentlige var bleven til et uundværligt Stævne for Byens Tjenestefolk, hvor Folkelivet viste sig i ubunden Raahed og under lidet devote Former. Komedien omtaler altid dette Sted som „Kilden“ uden Navns Angivelse, hvad der viser, at der kun kan have været én Kilde i Københavns Nærhed, hvortil det glade København valfartede St. Hans Aften, og hvor Livet viste sig under de Former, som Komedien noksom skildrer. Havde der været to eller flere Kilder, hvis Besøg saa nøje var sammenvoxet med den københavnske Befolknings Liv, maatte Forfatteren have nævnt den, som *han* mente, for ikke at lade Tilskuerne i en